

Plean Scoile- Gaeilge-Scoil Naomh Cholmáin

‘Mol an Óige agus tiocfaidh sí.’

Réamhráiteas

Cuireadh an plean seo le chéile le linn na bliana 2012. Athbhreithniú ar Phlean Gaeilge atá anseo. Tá an Ghaeilge tábhachtach mar ábhar scoile. Teanga bheo cumarsáide í an Ghaeilge. Is cuid d'ár n-oidhreacht í. Cuireann foghlaim na Gaeilge ar chumas an pháiste teangmháil a dhéanamh leis an gcultúr Gaelach mar go bhfuil an teanga agus an cultúr fite fuaite le chéile. Nuair a cuireadh an plean le chéile bhí foireann na scoile ar fad páirteach sa phróiseas. Thug comhairleoir Gaeilge tacaíocht don fhoireann. Foireann na scoile a chuir eagar agus comhordú ar an bplean.

Bunchúiseanna

Tá gá leis an bplean seo

- chun cabhrú linn an Curaclam a chur i bhfeidhm agus a chur in oiriúint d'ár scoil
- chun go mbeidh treoir chinnte againn i múineadh agus in úsáid na Gaeilge
- ionas go mbeidh léanúnachas agus forbairt ó rang go rang
- chun an Cur Chuige Cumarsáideach a chur i bhfeidhm sa scoil
- chun comhthéacs a chruthú d'úsáid na Gaeilge sa scoil
- chun eolas a thabhairt do dhaoine nua ag obair sa scoil
- chun dea chleachtadh a chothú

■ Fís agus Aidhmeanna

Fís: An plan i gcomhthéacs na scoile

- Dearcadh agus dea-nósanna na múinteoirí i leith na Gaeilge - m. sh. Baintear úsáid as an nGaeilge chomh minic agus is féidir i rith an lae
- Na páistí a spreagadh chun labhairt trí Ghaeilge chomh minic agus is féidir i rith an lae
- Go mbeidh tuiscint níos mó ag na bpáistí ar an gcultúr
- Go mbainfidh na páistí agus na múinteoirí úsáid as timpeallacht na scoile chun imeachtaí a bhaineann leis an dteanga agus an cultúr a mholadh - m.sh. feidhmeanna teanga, ceol, peil, iománaíocht, rince, tráth na gceist

Aidhmeanna

Is iad na príomh aidhmeanna atá againn don Ghaeilge sa scoil seo ná:

- go mbainfidh na paistí amach caighdeán árd labhartha, léitheoireachta agus scríbhneoireachta roimh deireadh a mbunoideachais
- cumas éisteachta agus labhartha na bpáistí a fhorbairt agus a muinín chun an Ghaeilge a úsáid a chothú.
- éisteacht, labhairt, léitheoireacht agus scríbhneoireacht a fhorbairt ar bhealach comhtháite
- feasacht teanga agus feasacht cultúir a chothú
- go mbeidh meas ag na paistí ar an nGaeilge agus dearcadh dearfach acu ina leith
- go mbeidh dearcadh dearfach ag na páistí i leith na Gaeilge agus go mbeidh fonn orthu an ghaeilge a úsáid agus a chur chun cinn.

- go gcuirfimid leis na háiseanna sa scoil go rialta chun freastal ar riachtanaisí teanga na bpáistí.
- go dtabharfaidh an fhoireann teagaisc tacaíocht dá chéile chun a gcuid Gaeilge féin a chur chun cinn agus taitneamh a bhaint as an bproiséas
- Cur le líofacht, le cruinneas agus le saibhreas teanga na bpáistí.
- úsáid na Gaeilge mar ghnáth-theanga chumarsáide a chur chun cinn.
- taitneamh a bheith le baint as foghlaim na Gaeilge.

■ Ábhar an Phleain

1. Curaclam na Gaeilge

1.1 *Cur Chuige Cumarsáideach: (Curaclam na Gaeilge Teanga Lth 8/9)*

Tuigimid mar fhoireann scoile gur ar chumarsáid a leagtar béim sa churaclam. Dar linn, is iad príomhghnéithe an cur chuige cumarsáideach ná diriú ar riachtanaisí teanga na bpáistí agus a chinntiú go bhfuil baint ag na topaicí/teanga atá roghnaithe le saol an pháiste. Sa tslí seo is feidir leis an bpáiste a bheith gníomhach san fhoghlaim. Beidh sé/í in ann na feidhmeanna teanga a úsáid, mar shampla slán a fhágáil, ceist a chur, freagra a thabhairt srl. Caithfidh an páiste an teanga a úsáid chun í a fhoghlaim go héifeachtach. Cruthaíonn an múinteoir suíomh ina mbeidh gá ag an bpáiste le húsáid na Gaeilge. Bíonn an páiste i bhfad níos gníomhaí nuair a bhíonn gá aige/aici le heolas éigin a fháil nó a thabhairt do dhuine eile. Fíorchumarsáid a bhíonn ar siúl nuair a bhíonn an páiste ag roinnt agus ag malartú eolais mar sin, agus nuair a bhíonn an chaint ar siúl bíonn sí chomh nádúrtha agus is féidir. Mar sin tá cumarsáid mar sprioc le gach ceacht Gaeilge agus na ceithre snaitheanna a bheith comhtháite lena chéile a oiread agus is féidir.

Sa structúr don cheacht, roinntear é ar thrí thréimhse

- An tréimhse réamhchumarsáide
- An tréimhse cumarsáide

- An tréimhse iarchumarsáide

Ba chóir béim a leagadh ar fhoghlaim foclóra agus gramadaí sa *tréimhse réamhchumarsáide*, ar úsáid an teanga sa *tréimhse cumarsáide* (comhrá, rólghlacadh, cluichí teanga &rl) agus ar dhaingniú agus ar thraschur na scileanna/eolas sa *tréimhse iarchumarsáide*.

1.2 *Feidhmeanna Teanga* (féach Aguisín 1)

Is é an tuiscint atá ag foireann na scoile ar feidhmeanna teanga ná úsáid na teanga chun cuspóir cumarsáide a bhaint amach. Sa scoil seo beidh liosta d'eisleamáirí/samplaí na bhfeidhmeanna teanga le feiscint i ngach seomra ranga. Seo é an gréille Táimid chun an gréille seo a úsáid mar thacaíocht/treoir don bhfoghlaim agus don teagaisc sa scoil seo. Is féidir linn na héisleamláirí a chur in oiriúint don chleachtas ranga/scoile seo, do na riachtanaisí teanga, do suimeanna agus do chúlraí na bpáistí agus sa tslí seo is féidir a chinntiú go bhfuil forbairt agus leanúnachas sa scoil. Is féidir cur leis an liosta seo nuair atá nathanna á fhoghlaim sna ceachtanna bunaithe ar na teamaí agus na feidhmeanna teanga atá foghlamtha, forbartha agus in úsáid go cumarsáideach ag páistí a mharcáil. Is mian linn go mbeidh na paistí in ann an Ghaeilge atá acu a úsáid chun labhairt, léamh agus scríobh faoi topaicí a bhfuil spéis acu féin iontu ar bhealach nádúrtha cumarsáideach. Bíonn an múinteoir ag cur na feidhmeanna seo san áireamh nuair a bhíonn sé/sí ag ullmhú ceachta, agus úsáideann sé/sí na heiseamláirí (samplaí) teanga go neamhfhoirmiúil i rith an lae chun iad a shuíomh i gcomhthéacs réalaióch an tseomra ranga agus chun iad a dhaingniú. Seo a leanas na catagóirí feidhmeanna teanga a bheidh i gceist:

- Caidreamh sóisialta a dhéanamh
- Soiléiriú a lorg i gcomhrá

- Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine eile
- Dearcadh a léiriú agus a lorg
- Eolas a thabhairt agus a lorg
- Struchtúr a chur ar chomhrá

Snáitheanna an Churaclaim:

Éisteacht (Aguisín 2-Éisteacht)

Tuigimid sa scoil seo go bhfuil an-tábhacht ag baint le héisteacht i sealbhú na teanga. Tá na páistí ag éisteacht leis an teanga go neamhfhoirmiúil m.sh sa rang nuair atá an múinteoir ag bainistiú ranga. Cloiseann siad an Ghaeilge chomh maith nuair atá na múinteoirí i mbun cumarsáide sa rang agus i dtimpeallacht na scoile. Tá sé fíorthábhachtach an teanga a úsáid go neamhfhoirmiúil i gnáth cúrsaí an lae chun an Ghaeilge a chur chun cinn. Cuirtear béim ar scil na héisteachta i rith an cheachta chomh maith - éisteacht go foirmiúil.

Labhairt (Aguisín 3-Labhairt)

Tá béim láidir sa scoil seo ar labhairt na Gaeilge. Ba mhaith linn go mbeidh na páistí in ann labhairt go simplí faoi na topaicí a bhfuil spéis acu iontu agus go mbeidh siad in ann caidreamh bunúsach sóisialta a dhéanamh. Tugann an fhoireann deiseanna foghlama do pháistí i gcónaí ionas go mbeidh siad in ann cumarsáid labhartha a dhéanamh go rialta chun an teanga a fhorbairt. Chun an aidhm seo a bhaint amach spreagtar na páistí chun labhairt i nGaeilge go neamhfhoirmiúil chomh minic agus is féidir i rith an lae agus chun labhairt go foirmiúil nuair atá rang ar siúl.

Léitheoireacht (Aguisín 4-Léitheoireacht)

Tosaíonn clár ullmhúcháin don litreacht i ranganna na naíonán le rainn, cluichí teanga, amhráin agus pictiúrleabhair, scéalta, na leabhair mhóra, teanga bhainistíochta ranga agus &rl. Sa scoil seo tosaíonn tús na léitheoireachta I rang a haon. Um an dtaca seo, tá foscilleana na léitheoireachta sa Bhéarla sealbhaithe ag na páistí. Níl ach traschur na scileanna i gceist ansin nuair a thosaíonn said ar léitheoireacht na Gaeilge. Tugann an léitheoireacht eolas, pléisiúir agus taitneamh don léitheoir, mar sin, chomh maith leis na leabhair léitheoireachta ranga beimid ag cur leis na leabhair sa leabharlann go rialta agus beidh leabhair spéisiúla agus oiriúnacha do na ranganna go léir á lorg againn chun éagsúlacht téacs agus genre a sholáthar do pháistí. Tuigimid go bhfuil bainistiú na léitheoireachta lárnach sa phróiseas chomh maith. Ba mhaith linn deiseanna léitheoireachta éagsúla á sholáthar sa scoil seo, mar shampla - léitheoireacht faoi stiúir, léitheoireacht pháirteacht, léitheoireacht roinnte, léitheoireacht aonair, taoiléitheoireacht, tionscnaimh léitheoireachta ilrangach.)

Scríbhneoireacht (Aguisín 5-Scríbhneoireacht)

Tárlaíonn tús na scríbhneoireachta i rang 2 le cóipeáil frásaí agus abairtí bunaithe ar na téamaí &rl. Téann an scríbhneoireacht chun cinn le tascanna scríbhneoireachta m.sh. ailt bunaithe ar nuacht phearsanta. Tuigimid go bhfuil gá le cleachtadh i scríbhneoireacht fheidhmiúil agus chruthaitheach agus go bhfuil cleachtadh agus taithe ag teastáil ó na páistí chun scil na scríbhneoireachta a fhorbairt go leanúnach comhsheasamhach sa scoil i bproiséas na scríbhneoireachta. Tá gá le seo ionas go mbeidh siad ábalta feabhas a chur ar a n-iarrachtaí. Tosaíonn obair ar litriú go neamhfhoirmiúil i rang a 2 agus leanann sé ar aghaidh go foirmiúil ó rang a 3. Tá an ghramadach á fhoghlaim de réir a chéile ach déantar go foirmeálta í ins na hárd ranganna (5 agus 6). Bíonn béim ar úsáid agus cumarsáid i gconáí i bhfoghlaim na gramadaí.

1.2 Comhtháthú na Snáitheanna:

Sa scoil seo cuirtear béim ar éisteacht agus labhairt mar bhunús don litearacht. Déanfaimid iarracht éisteacht / labhairt / léitheoireacht agus scríbhneoireacht a fhorbairt ar bhealach comhtháite. Is féidir é sin a dhéanamh trí na gníomhaíochtaí atá luaite faoi na snáitheanna san ábhar teagaisc.

1.3 Téamaí, Straitéisí agus Modhanna Múinte:

Féach thíos na téamaí:

Mé Féin, Sa Bhaile, An Scoil, Bia, An Teilifís, Siopadóireacht, Caitheamh Aimsire, Éadaí, An Aimsir, Ócáidí Speisialta

Táimid chun fó-théamaí bunaithe ar shaol na bpáistí agus topaicí a bhfuil spéis acu iontu a roghnú faoi na deich dtéamaí. Beidh módhanna múinte in úsáid a oireann don téama agus don rang faoi leith agus beidh éagsúlacht sna fó-théamaí i ngach rang. Tá sé mar aidhm againn go mbainfear úsáid as na heiseamláirí atá roghnaithe, múinte agus cleachtaithe nuair atá baint acu le téama nó fo-théama faoi leith.

Is iad seo leanas na stráitéisí is coitianta a úsáidtear: (lth 67 ar aghaidh Curaclam na Bunscoile Treoirínite)

- Agallaimh mar ionchur d'imirt i rólanna

- Cluichí teanga
- Tascanna agus fadhbanna
- Druileanna
- Dramaíocht
- Dlúthdhíoscaí
- Scéalaíocht
- Filíocht - Rannta, dánta (Aguisín 10)
- Amhráin (Aguisín 10)
- Seanfhocail
- Plé
- Díospóireacht

Is iad na sé modhanna is éifeachtaí a úsáidtear ná: (lth 64-67 Curaclam na Bunscoile Treoirínite)

- An modh díreach - Seo ríomhaire (taispeáin ríomhaire agus é á rá)
- Modh na sraithe - D'éirigh mé ar maidin, ghlan mé m'fhiacla, d'ith mé mo bhricfeasta
- Modh na lánfhreagartha gníomhaí - Éist agus déan – cur suas do lámh, bí ag rith srl
- An modh closabhartha - Éisteacht le dlúthdíosca, caint an mhúinteora – cluiche bingo/éist agus tarraing
- An modh closamhairc - Clár idirgníomhach, idirlíon, srl
- Modh na ráite - Frásaí, nathanna cainte, seanfhocail srl a fhoghlaim de ghlan mheabhair chun iad a úsáid arís i gcomhthéacsanna eile

1.4   *Gaeilge Neamhfhoirmiúil - úsáid na Gaeilge i rith an lae:*

Sa scoil seo úsáidtear an Ghaeilge go neamhfhoirmiúil chomh minic agus is féidir i rith an lae chun tacú le foghlaim fhoirmiúil eiseamláirí na bhfeidhmeanna teanga. Chomh maith le sin tabharfaidh úsáid na Gaeilge neamhfhoirmiúil comhthéacs réalaióch d'úsáid na n-eiseamláirí teanga. Cloisfidh na leanaí an Ghaeilge in úsáid mar ghnáth theanga cumarsáide. Úsáidtear an Ghaeilge sa rang go rialta ag amanta faoi

leith m.sh. am rolla, am lóin, ag tús an lae, am dul abhaile, i gcomhair teachtaireachtaí. (Aguisín 6). Beidh bainistiú ranga i nGaeilge chomh minic agus is féidir. Beimid ag súil go mbeidh páistí in ann teachtaireacht a thabhairt, cead a iarraidh agus cabhair a lorg go nádúrtha as Gaeilge mar chuid de chaint an lae. Gach bhliain beidh ‘Seachtaine na Gaeilge’ againn agus beidh béim spéisialta ar labhairt na Gaeilge i dtimpeallacht na scoile ar an ocaid sin. Feicfidh na páistí prionta sa timpeallacht i bhfógraí agus cómhartaí. Beidh ‘**Frásaí na Seachtaine**’ le feiceáil go soiléir ar bhord na bhfógraí. Tá **samplaí de na frásaí seo** in (Aguisín 7)

2. Pleanáil Eagraíochta

2.1 Pleanáil an Mhúinteora:

Déanann gach múinteoir ranga planáil fhadtéarmach agus planáil ghearrtéarmach bunaithe ar Churaclam na Bunscoile don Ghaeilge agus ar an bplean seo. Ag deireadh na míosa déanann gach múinteoir cúntús ar an nGaeilge atá múinte agus foghlama ag páistí le linn na míosa.

Déanann na múinteoirí an planáil seo.

- *Pleanáil fhadtéarmach* ..... Plean Bliana/Téarma
- *Pleanáil gearrthearmach* ..... Scéim Coicíse

2.2 Áiseanna:

Go hiondúil bíonn leabhair ag an múinteoir agus leabhar ag na páistí, chomh maith le dlúthcheirnín, le scéalta, amhráin agus dánta taifeadta. Is fiú go mór úsáid a bhaint as áiseanna comhaimseartha chun go mbeidh éagsúlacht sa cheacht agus chun aire na

bpáistí a choinneáil. Tá na háiseanna atá againn á gcoimead i ngach seomra ranga agus na háiseanna luaite in Aguisín 8.

2.3 Éagsúlacht Cumais:

Sa scoil seo déanfar iarracht freastal ar éagsúlacht cumais na bpáistí trí módhanna múinte, stráitéisi éagsúla agus achmhainni difriúla a úsáid.

2.4 Comhtháthú le hÁbhair eile:

Déanfaimid iarracht roinnt Gaeilge a usáid chomh minic agus is féidir in ábhair éagsúla sa scoil i rith na bliana. Beidh saoirse ag múinteoirí a rogha féin a dhéanamh m.sh. d'fhéadfadh múinteoir rang Ealaíona nó Corpoideachais a dhéanamh trí Ghaeilge, nó cuid den rang sin. Tá liosta foclóir a bhaineann le cluichí in Aguisín 9.

2.5 Measúnú:(Lth 142 Curaclam na Bunscoile - Teanga)

Is próiseas ciorclach é pleanáil, múineadh, foghlaim agus measúnú na Gaeilge. Is cuid lárnach de phróiseas teagaisc agus foghlama na Gaeilge é an measúnú. Is gné fhiúntach den phróiseas teagaisc agus foghlama é an measúnú, agus cabhraíonn sé le múinteoirí nuair atá siad ag cur curaclaim Ghaeilge i bhfeidhm agus á phleanáil ar bhonn scoile. Measúnú ar na scileanna cumarsáide éisteacht, labhairt, léitheoireacht agus scríbhneoireacht atá i gceist.

Beidh uirlisí measúnaithe, idir neamhfhoirmiúil agus foirmiúil in úsáid chun dul chun cinn na ndaltaí a mheas:

- **Dír bhreathnú an mhúinteora**

Is í dírbhreathnú an mhúinteora an uirlis is coitianta a bheidh in úsáid. Beidh an múinteoir ag faire amach go rialta conas ar éirigh leis na daltaí na cuspóirí foghlama a bhaint amach. Ba chóir go mbéadh dlúthcheangail idir na cuspóirí agus an measúnú chun go mbeidh an múinteoir in ann cuspóirí don chéad cheacht eile a bhúnú ar ghánna an pháiste. Is féidir torthaí an mheasúnaithe seo a chlárú go neamhfhoirmiúil chun cabhrú le measúnú suimitheach an pháiste a chur le chéile.

- **Tascanna & trialacha deartha ag an múinteoir**

Sna tascanna ilchineálacha a chumfaidh an múinteoir, beidh go leor deiseanna cumas tuisceanna agus cumarsáide an pháiste a mheas.

- **Bailiúchán d'obair agus do thionscadail an pháiste**

- **Na Feidhmeanna Teanga a usáid mar uirlis mheasúnaithe**

2.5 Obair Bhaile:

Tugann na múinteoirí obair bhaile simplí sodhéanta do na páistí go léir. Bíonn an obair bhaile bunaithe ar an méid atá ar siúl sa rang.

2.6 Forbairt Foirne:

Tugann an scoil agus an Bord Bainistíochta tacaíocht do na múinteoirí curaclam Gaeilge na scoile a fhorbairt.

2.7 Tuismitheoirí agus an Ghaeilge:

Tá tábhacht thar cuimse ag baint le ról na dtuismitheoirí chun cabhrú le hobair na scoile. Is féidir leo dearcadh dearfach don Ghaeilge a chothú sna páistí agus tacaíocht a thabhairt d'obair na scoile agus d'obair an ranga. Cabhróidh siad trí thacaíocht a thabhairt d'imeachtaí Gaeilge sa scoil agus sa cheantar, trí chabhrú leis an obair bhaile, agus trí Ghaeilge a chleachtadh ar ócáidí áirithe sa bhaile. Mura bhfuil muinín

ag na tuismitheoirí as a gcuid Gaeilge féin cuideoidh an scoil a chur ina luí orthu cé chomh tábhachtach is atá dearcadh dearfach.

2.8 Comhionannas:

Beidh deis ag gach páiste sa scoil seo an Ghaeilge a fhoghlaim.

■ **Critéir Rathúlachta** (lena ndéanfar an polasaí a mheas)

- Aiseolas ó mhúinteoirí faoin méid Gaeilge atá in úsáid sa rang/sa scoil
- Aiseolas ó na páistí faoina ndearcadh i leith na Gaeilge - (*taitneamhach? Suimiúil? Éasca?...*)
- Atmaisféar Gaelach sa scoil - tá sé seo á neartú againn trí imeachtaí éagsula a eagrú i rith na bliana.
- Torthaí trialacha, m.sh. i litriú
- Aiseolas ó thuismitheoirí

■ **Cur i bhfeidhm**

(a) Rólanna agus freagracht:

Rólanna: Tá gach múinteoir freagrach as an bplean a chur i gcrích.

Tá sé de dhualgas ag gach múinteoir scéim bliana agus ullmhúcháin gearr-thréimhseach a eagrú de réir na moltaí atá sa phlean iomlán agus de réir an cuid den curaclam a bhaineann lena rang féin.

(b) Spriocdháta leis an bplean a chur i bhfeidhm:

Tá an plean i bhfeidhm sa scoil.

■ Athbhreithniú

(a) Rólanna agus freagracht:

Rólanna: Beidh foireann na scoile freagrach as seo.

(b) Spriocdháta don athbhreithniú:

Pléifear dul chun cinn an phlean go minic. Beidh athbheithniú déanta ar an bplean seo go rialta. Déanfar an chéad athbheithniú eile le linn na scoilbhliana 2015/2016.

■ Daingniú agus Cumarsáid

Tabharfar cóip den plean scoile seo don mBord Bainistíochta chun moltaí a fháil uathu. Beidh an plean faofa ag an mBord tar éis iniúchadh a dhéanamh air.

Síniú _____

Dáta _____

Aguisín 1

Eiseamláirí de na Feidhmeanna Teanga Scoil Naomh Cholmáin

Catagóir: Caidreamh sóisialta a dhéanamh (R.C. lch. 20)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 4 agus 5	Ranganna 5 agus 6
beannú do dhuine	Dia duit! Dia is Muire duit!	Dia duit. Dia is Muire duit. Tá fáilte romhat.	Dia daoibh. Dia is Muire duit/daoibh. Conas atá tú?	Dia is Muire duit. Dia is Muire duit is Pádraig.	Dia is Muire daoibh. Dia is Muire duit/daoibh is Pádraig.
slán a fhágáil	Slán! Slán leat! Slán abhaile!	Slán.	Slán anois. Slán go fóill. Slán agus go raibh maith agat.		Slán agus go n-éirí an bóthar leat. Feicfidh mé tú/sibh níos déanaí/amárach.
glaoch ar dhuine	.	A mhúinteoir. Tar anseo	A athair. A Mháire A Sheáin		
aird a lorg			Gabh mo leithscéal. An bhfuil sibh réidh/críochnaithe? Tá/Níl	Nóiméad amháin más é do thoil é. Éistigí.	An féidir liom labhairt leat /ar feadh nóiméad / rud éigin a fháil

bualadh le duine		An bhfuil tú go maith?	Conas atá tú? go maith. Tá mé tinn. srl		
cur in aithne		Seo é / í. Seo x.Sin X.			
comhghairdeas a dhéanamh			Lá breithe sona duit.	Maith thú.	Comhghairdeas.
comhbhrón a dhéanamh		Á. Tá brón orm.		Mí-ádh.	Beidh lá eile agat/agaibh.

Catagóir: Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine eile (R.C. lgh. 21,22)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 4 agus 5	Ranganna 5 agus 6
cead a lorg, a thabhairt, agus a dhiúltú	<i>An bhfuil cead agam dul amach? Tá Níl An bhfuil cead agam dul go dtí an leithreas? Ceart go leor.</i>	An bhfuil cead agam dul amach / dul go dtí an leithreas? Tá/Níl.	An bhfuil cead agam x a fháil/ mo lámha a ní? Tá / Níl. Ceart go leor. Brostaigh. Ar aghaidh leat. Níl cead agat x a fháil.	An bhfuil cead agam an fhuinneog a oscailt/an doras a dhúnadh? Tá / Níl. Fan go fóill.	An bhfuil cead agam teacht isteach / bheith ar dtús?
buíochas a léiriú	Míle buíochas! <i>Go raibh maith agat ! Míle buíochas!</i>	Go raibh maith agat.	Go raibh míle maith agat.	Buíochas le Dia.	
smaoineamh a chur chun cinn			An féidir linn .....? An bhfuil cead againn .....?	Cén fáth nach féidir linn x a dhéanamh?	Cad mar gheall ar ....?
iarradh ar dhuine rud éigin a dhéanamh		Suigh síos / seas suas. Stop. Cuir an x ar an mbord.	Faigh an leabhar rolla/ x. Tóg amach X. Píoc suas na páipéir. Glan an clár dubh	Suígí síos. Seasaigí suas. Tógaigí amach na leabhair, Déanaigí ..... Bígí ..... Téigí	
duine a ghríosadh				Lean ort. Ar aghaidh leat.	
magadh faoi dhuine				Is amadán thú.	Ar chuala tú faoi...?
cuireadh a thabhairt, a				Ar mhaith leat teacht go	An dtiocfaidh tú go

dhiúltú, glacadh leis nó fiosrú faoi				dtí mo theach, mo chóisir srl. Ba/Níor mhaith liom. Cá mbeidh sé ar siúl? Cén t-am? Cén dáta / lá? Ní féidir liom mar	dtí ... ? Tíocfaidh / Ní thíocfaidh. Go raibh maith agat don chuireadh / ach ní féidir liom dul mar .....
foláireamh a thabhairt do dhuine		Bí ag siúl. Ná bí ag rith. Ná bí ag caint.	Tóg go bog é. Ná bí ag pleidhcíocht. Stop an pleidhcíocht.	Ná bígí ag x. Ná bígí ag x nó	Bí/bígí cúramach. Tabhair aire.
stádas a fhógairt nó a cheistiú				Is mise an duine is fearr sa rang. Is mise laoch na imeartha.	
maíomh		Tá mé go maith ag ____.	Tá mé go hiontach ag ____.	An bhfaca tú é sin?	Is mise an duine is fearr / ag ____.
dúshlán duine a thabhairt				Ní féidir leat é sin a dhéanamh.	

Catagóir: Dearcadh a léiriú agus a lorg (R.C. lgh. 22,23)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 4 agus 5	Ranganna 5 agus 6
eolas nó aineolas, cuimhne nó easpa cuimhne a léiriú agus fiosrú fúthu	<i>Tá a fhios agam. Níl a fhios agam.</i>		Tá/níl a fhios agam. An bhfuil a fhios agat?	An cuimhin leat? Is/ní cuimhin liom. Níl a fhios agam cá bhfuil ..... Níl a fhios agam cé a ...	An bhfuil aithne agat ar an duine seo? Tá / Níl.
cinnteacht, éiginnteacht, féidearthacht a léiriú, fiosrú fúthu		Tá / Níl 'Sea / Ní hea		Tá / Níl mé cinnte. An bhfuil tú cinnte? Tá / Níl	Ca bhfuil an x? Níl mé cinnte. B'fhéidir go bhfuil sé ...
leibhéal dóchúlachta a léiriú agus fiosrú faoi is dócha gan amhras is féidir gan seans				Cá bhfuil Sinéad?	B'fhéidir go bhfuil sé san ospidéal / tinn. An mbeidh sé anseo an dóigh leat? Beidh gan dabht / gan amhras. Níl / Tá mé cinnte.
taitneamh nó easpa taitnimh a léiriú	Is maith liom bainne. Ní maith liom an mac tíre.	An maith leat? Is/ní maith liom.	Is breá liom. Is fuath liom. Is fearr liom.	Ar mhaith leat? Ba/níor mhaith liom. Is fearr liom x ná y.	An dtaitníonn _ leat? Taitníonn / Ní thaitníonn. B'fhearr liom x ná y.
Mianta a léiriú nó fiosrú fúthu		An bhfuil sé go deas / maith? Tá / Níl.	Ar mhaith leat milseán? Ba mhaith liom / Níor mhaith liom.	Ba mhaith liom x. Ar mhaith leat éisteacht leis an téip? Ba mhaith liom.	Ba mhaith liom deoch a fháil / leabhar a léamh / leabhar nua a cheannach / dul ag snámh / dul amach ag súgradh. Cad ba mhaith leat a dhéanamh?
rogha a léiriú agus fiosrú fúithi			Is fearr liom x.	Is fearr liom x ná y.	Cé acu ab fhearr leat ? B'fhearr liom x ná y. Cé acu is fearr leat?

leithscéal a ghabháil		Tá brón orm.		Gabh mo leithscéal.	
sásamh nó míshásamh a léiriú nó fiosrú fúthu		Go maith! Go deas!	Go dona!	Tá / Níl sé sin go maith / go dona. Cad a cheapann tú? Ar fheabhas / go dona.	An bhfuil sé seo go maith (an dóigh leat) ? Meas tú? Tá / Níl
aontú nó easaontú le ráiteas		Tá / Níl	Is ea. / Ní hea Fíor / bréagach	Briathra dearfa agus diúltach san Aimsir Chaithe m.sh Bhris / Níor bhris. Tá / Níl an ceart agat.	Aontaím / Ní aontaím An n-aontaíonn tú? Tá sé sin fíor / bréagach. Níl sé sin fíor.
ábaltacht nó easpa ábaltachta a léiriú		Is féidir liom. Ní féidir liom. An féidir leat x?	An féidir leat x?	Is féidir liom leadóg a imirt / sacar a imirt. An bhfuil tú in ann.....? Tá /Níl. Tá mé in ann .... Níl mé in ann	Is féidir liom x a scríobh / x a dhéanamh / x a bhriseadh srl.
séanadh		(An raibh tú ag gaire?)Ní raibh.	(An bhfaca tú ?) Ní fhaca. (Ar chuala tú?) Níor chuala. (Ar thóg tú?) Níor thóg.	(Ar fhág tú?) Níor fhág. (Ar bhris tú?) Níor bhris.	(Ar bhuail tú?) Níor bhuail (Ar chaill tú?) Níor chaill.
maithiúnas a léiriú		Tá brón orm.Ceart go leor.	Tá go maith. Sin go maith.	Tá brón orm, ní fhaca mé tú. Tá brón orm, ní raibh a fhios agam go raibh tú ansin.	
tacaíocht a léiriú		Maith thú. Go deas. Go maith. Tá tú an-mhaith.	Ar fheabhas. Go hiontach. Go breá. Maith sibh. Tá sé sin go maith.	Beidh tú go breá - ar aghaidh leat.	
díomá a léiriú				Tá díomá orm.	
dóchas a léiriú		Beidh tú ceart go		Tá súil agam...	Tá súil agam go dtiocfaidh sé/sí. Táim ag súil go mór le

		leor.			
ligean air/uirthi			Tá tinneas cinn / tinneas fiacaile orm. Tá pian i mo bholg/ i mo cheann.	Is féidir liom	
scéalta a chumadh nó a insint		Bhí ... Thit ... D'ith ... D'ól... Fuair	Ar maidin .... Inné ..... Lá amháin	Dé Sathairn seo caite ... Aréir	Anuraidh ... Ar dtús ... Ansin .... Tar éis tamaill ... faoi dheireadh / ar deireadh
léiriú gur gá nó nach gá rud éigin a dhéanamh agus fiosrú faoi					Caithfidh mé dul a chodladh go luath mar .. Caithfidh mé éadaí nua a cheannach mar .... / m'obair bhaile a dhéanamh nó ....

Catagóir: Eolas a thabhairt agus a lorg (R.C. lch. 25)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 4 agus 5	Ranganna 5 agus 6
Aithint	Seo é mo leabhar nua.	Peann Sin peann. liomsa é.	Is madra mór é sin.	Cailín / buachaill an-mhaith / an-deas / dána is ea é/í.	Teach trí stór atá ann.
tuairisciú	Tá cnag ar an doras. An Luan atá ann inniu. Tá leabhar ar an mbord. Tá Liam ag ithe.	Anseo /as láthair Tá sé/sí tinn, sa bhaile, as láthair. Níl sé/sí anseo. Tá cnag ar an doras. Tá Liam dána / ag ithe / ag troid. Tá an leabhar ar an mbord.	Tá sé/sí ag an bhfiacloir / i seomra eile / san ospidéal. Thit sé sa chlós. Bhí..... Chuaigh ..... Tá x ag ithe an lóin. Thug San Nioclás x dom. Inniu an Luan / Máirt / Céadaoin / Déardaoin / Aoine.	Chonaic mé é/í ar maidin. Níl a fhios agam cá bhfuil sé/sí. Beidh sé ar ais amárach. Chuala..... D'ith mé / d'ól mé ..... Chuaigh ..... Tá sé tirim / ag cur baistí / ag cur sneachta / arís / anois. Tá / Bhí X ag troid sa chlós.	Beidh an cluiche ar siúl ar a trí a chlog amárach. Tá beirt - deichniúr as láthair. B'fhéidir go bhfuil sé/sí ....
teachtaireacht a thabhairt		Seo duit an rolla / nóta / litir.	Tá Niamh tinn. Tá cóta nua ag x.	Ní bheidh mé ar scoil amárach	Beidh an bus déanach inniu. Beidh mé ag dul go dtí an fiacloir ar a 10 a chlog.
ceartú		Ná bí ag _.	Ná déan é sin. Is liomsa é. Ní liomsa é - tá mo chóta gorm.	Ná caith páipéir sa chlós. Ní leatsa é - is liomsa é.	Ná bí ag pleidhcíocht. Thug sé dom é.

<p>ceisteanna a chur agus a fhreagairt (gach bhliain, gach seomra)</p>	<p><i>Céard é sin? Is rothar é. Cé hé/hí sin? Cé atá sa leaba? Mamáí béar Cá bhfuil an lacha? Ar an loch. An bhfuil tú tinn? Tá. Níl. Ar tháinig Darren? Tháinig. Níor tháinig.</i></p>	<p>An bhfuil cead agam dul amach / dul go dtí an leithreas? Tá / Níl. Cá bhfuil x? Sa chlós / sa seomra / sa leithreas / sa chófra / sa bhosca. An bhfuil sé (dathanna / gníomhaíochtaí) ? An bhfuil tú tinn? Tá / Níl. Cad atá sa _? Cé hé / hí sin? Cad é sin? An leabhar é? Ní hea / Sea.</p>	<p>Ar ith/ól tú? D'ith mé / níor ith mé. D'ól mé / níor ól mé. Cad/céard a tharla? Cé leis é seo? Ar thóg, thit, bhris, chuala, tháinig? An raibh, bhfaca, ndeachaigh, ndearna ? Cén dath atá ar an X? Cathain? (laethanta na seachtaine - inné, ar maidin, ag am lóin) Conas? Cén t-am? (uair) Cé mhéad? Cad is ainm duit? Cén aois tú? Cén rang ina bhfuil tú?</p>	<p>Ceisteanna le briathra ón Aimsir Chaite, Aimsir Láithreach, Aimsir Gnáthláithreach (dearfach agus diúltach). Cad is dóigh leat? Cén t-am? (leathuair tar éis, ceathrú tar éis, ceathrú chun) Cén fáth? Mar .....</p>	<p>Ceisteanna le briathra ón Aimsir Fháistineach (dearfach agus diúltach). Cad é do thuairim? Is dóigh liom go / gur ..... Cén sort /saghas? Cén praghas? Meas tú?</p>
---	---	--	--	---	--

Catagóir: Soiléiriú a lorg i gcomhrá (R.C. lch. 20)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 4 agus 5	Ranganna 5 agus 6
easpa tuisceana a léiriú		Ní thuigim	Ní thuigim.	Ní thuigim. Cé mhéad atá air?	Ní feidir liom é a dhéanamh.
cabhair a lorg				An féidir leat cabhrú liom? Cad is brí le x ?	Conas a deireann tú / a déarfá?

litriú a lorg				Litrigh x más é do thoil é. Cén Ghaeilge atá ar x ?	Litrigh x más é do thoil é. Conas a litríonn tú / litreofa ?
athrá a lorg				Abair é sin arís más é do thoil é.	

Catagóir: Struchtúr a chur ar chomhrá (R.C. lch. 26)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 4 agus 5	Ranganna 5 agus 6
Oscailt				Tá an lá go hálainn / go dona / fliuch / fuar / go deas.	Tá tú ag obair go crua /dian.
féincheartú				Ó, gabh mo leithscéal, tá brón orm .... Ní hea ach	Fan go bhfeicfidh mé. Níos déanaí / níos luaithe
cur síos a dhéanamh céim ar chéim				Ar dtús..... Ansin ..... Tar éis tamaill ..... Leis sin	Níorbh fhada ..... Ar deireadh .....
coimriú					
deireadh a chur le comhrá				Sin é. Ceart go leor mar sin. Tá deifir orm anois.	Caithfidh mé imeacht. Beidh mé ag caint leat arís. Feicfidh mé arís / amárach / níos déanaí thú.

Aguisín 2 Éisteacht

Ranganna Naíonáin	Ranganna 1 - 2	Ranganna 3 - 4	Ranganna 5 - 6
<p>Éisteacht leis an nGaeilge á húsáid go teagmhasach mar theanga chaidrimh agus bhainisteoireachta <i>sa rang, sa scoil</i></p> <p>éisteacht le daoine eile chomh maith leis an múinteoir, cé nach dtuigfeadh sé/sí gach focal b'fhéidir <i>puipeid ag caint le chéile masc á dhéanamh le treoracha simplí téipeanna éisteachta nó dlúthcheirníní scéalta gearra taifeadta le maisíochtaí fuaim</i></p> <p>éisteacht gan bhrú le</p>	<p>Éisteacht leis an nGaeilge á húsáid go nádúrtha mar teanga caidrimh agus bhainistíochta.</p> <p>Éisteacht le dlúthdhiosca pé scéim atá in úsáid-ullmhúchán ar dtús.</p> <p>Tasc éisteachta, treoracha, leabhar an pháiste.</p> <p>Éisteacht le scéalta ón leabhar mór.</p> <p>Cluichí chun an cumas éisteachta a fhorbairt.</p> <p>Puipead ag caint.</p> <p>Ceisteanna simplí.</p> <p>Ordaithe.</p> <p>Éisteacht le caint an múinteora.</p> <p>Éisteacht agus dathú.</p> <p>Éisteacht agus tarraingt.</p>	<p>Leathnú ar obair Rang 2.</p> <p>Éisteacht le dlúthdhiosca pé scéim atá in úsáid-</p> <p>Éisteacht leis an nGaeilge a labhairt go rialta gach lá chun nathanna cainte agus foirmlí teanga a dhaingniú - glaoch an rolla, an dáta, ainm an lae, ainm na míosa, an aimsir.</p> <p>Cluichí spreagúla mar bingo / cluiche tomhais / tarraing pictiúr.</p> <p>Drámaíocht, scéalta simplí</p> <p>Téipeanna, fiseáin, ceisteanna fíor/bréaga, nathanna cainte.</p> <p>Cluichí - éisteacht agus athrá.</p> <p>Éisteacht i gcomhair eolais faoi leith, chun nótaí a thógáil.</p> <p>Éisteacht chun pictiúir a chríochnú, chun suíomh a</p>	<p>Leathnú ar obair Rang 3 & 4.</p> <p>Éisteacht neamhfhormiúil.</p> <p>Fíor nó bréagach.</p> <p>Éisteacht le scéalta.</p> <p>Ceisteanna tar éis éisteachta.</p> <p>Éist agus tarraing.</p> <p>Éisteacht agus athrá.</p> <p>Rainn, dánta agus amhráin.</p> <p>"An Nuacht" ar théip.</p> <p>Tráchtairacht ar chluichí.</p> <p>Éisteacht le ceol tradisiúnta.</p> <p>Amhrán Náisiúnta.</p> <p>Ag éisteacht le Gaeilge cultúra - lá breithe, ócáidí speisialta, ceolchoirm.</p> <p>Rogha a dhéanamh faoin ábhar éisteachta - amhrán nó scéal.</p> <p>Léiriú dearcadh phearsanta, maithiúnas agus tacaíocht á dtabhairt.</p> <p>Éisteacht le ceol dúchais na</p>

<p>hábhar tarraingteach rainn 'Buail ar an doras is féach isteach' 'Taidhgín Turcaí' scéalta dúchasacha 'Cochailín Dearg', 'Na Trí Mhuc' gníomhamhráin bhríomhara leis na gníomhartha 'Nigh na héadaí' "Ceann, gualaí, glúin is cos"</p> <p>éisteacht leis an nGaeilge á labhairt go rialta gach lá chun frásaí faoi leith a dhaingniú ag dul amach ag am lóin 'Seasaigí le chéile! ag teacht isteach 'Suígí síos anois! moladh 'Maith thú! Maith an cailín/buachail!'</p> <p>éisteacht le cainteoir</p>	<p>Éisteacht agus athrá. Go neamhfhoirimíuil sa scoil, go rialta (isteach i do líne ...) Dánta, scéalta amhráin, rannta, gníomh amhráin. Dráma: sa siopa, ag caint leis an bpuipéad. Mothúcháin - brón, áthas, eagla, tart, ocras.</p> <p>Leathnú ar obair na Naíonán. Éisteacht leis an nGaeilge á labhairt go rialta gach lá. Éisteacht le cainteoir(í) beo agus í bhfíseáin. Cluichí éisteachta.- Éisteacht agus aithint nó taispeáint. Éisteacht agus aimsiú. Éisteacht agus meaitseáil.</p>	<p>aithint. Ceisteanna a chur agus a fhreagairt. * Dráma a bhunú air. * <i>Gníomhaíochta iaréisteachta</i> Éisteacht neamhfhorimiúil. Éisteacht agus rud le déanamh. Éist le scéalta. Éisteacht agus athrá. Rainn, dánta agus amhráin. Ag éisteacht le Gaeilge cultúra (sean fhocal). Rogha a dhéanamh faoin ábhar éisteachta. Cluichí: éisteacht agus tomhas, éisteacht agus tarraingt, éisteacht agus nótaí, bingo, éisteacht agus leanúint treoracha, Éisteacht leis na fuaimeanna Gaeilge. Mothúcháin - glór ard, glór íseal, cruabog.</p>	<p>hÉireann (bodhráin, veidhlín, píb uilleann). Tráth na gceist. Fuaimeanna na Gaeilge, agus canúint. Mothúcháin - boladh, blaiseadh, feiceáil, cloisteáil, díomá, gliondar croí.</p>
--	--	--	---

<p>agus cabhair a fháil ó leideanna éagsúla <i>geáitsí</i> <i>taispeáint leis na méara an ceann a chroitheadh nó a chlaonadh ceisteanna mothúcháin</i></p> <p>cluichí éisteachta a imirt agus gníomhaíochtaí simplí a dhéanamh <i>éisteacht agus aithint nó taispeáint cuntas ar phictiúr, méar a chur air éisteacht agus aimsiú cuntas a chloisteáil, rud a phiocadh amach éisteacht agus meaitseáil pictiúr, agus pictiúr agus focal</i></p> <p>éisteacht agus leanúint treoracha <i>éisteacht agus dathú</i></p>	<p>Éisteacht gníomhach - reamhcheisteanna - iarcheisteanna Éisteacht neamhfhorimiúil. Seinntear an taifeadadh do na páistí (ullmhúchán ar dtús). Éisteacht agus rud le déanamh. Éisteacht le scéalta. Éist agus tarraing. Éisteacht agus athrá. Rainn, dánta agus amhráin. Ag éisteacht leis an nuacht. Scéalta - an aimsir (cén sórt aimsir atá ann inniú). Éisteacht le Gaeilge cé nach dtuigfeadh sé/sí gach focal. Foghraíocht ceart a chloisteáil. Fíor nó bréagach simplí. Mothúcháin - fearg, sásamh, míshásamh.</p>		
--	---	--	--

<p><i>'Cuir dath dearg ar an doras.'</i> <i>éisteacht agus tarraingt</i> <i>'Tarraing teach.'</i> <i>'Tarraing an fhuinneog.'</i> <i>deir Ó Grádaigh</i> <i>gluaiseacht le ceol</i> <i>'Sín amach do lámh chlé.'</i> <i>'Ardaigh do lámh dheas.'</i></p> <p>éisteacht le treoracha ón múinteoir agus na mothúcháin a léiriú le mím nó le pictiúr áthas, brón.</p>			
--	--	--	--

Éisteacht

Éisteacht ghníomhach atá i gceist le héisteacht i gcomhthéacs na cumarsáide - éisteacht neamhfhoirmiúil

éisteacht fhoirmiúil

- Múintear do na páistí conas éisteacht go ghníomhach - éisteacht a mhúineadh mar scil inti féin.
- Tá sé tábhachtach go mbeidh cuspóir cinnte ag an bpáiste gach uile uair a néisteann sé / sí le téacs.
- Béim láidir ar éisteacht sna ranganna sóisearacha.
- Ní gá go dtuigfeadh an páiste gach focal i gcónaí ach go dtuigfeadh sé nó sí cnámha an scéil no an phíosa nuachta.

Ceacht a roinnt ina thrí chuid:

- gnáthéisteacht, nó an bhrí ghinearálta a fháil ar dtús
- eolas faoi leith a lorg
- mion eolas a lorg

Gníomhaíochtaí réamhéisteachta, gníomhaíochtaí le linn éisteachta, agus gníomhaíochtaí iaréisteachta ullmhaithe ag an múinteoir.

Cuspóir na ngníomhaíochtaí éisteachta:

Is é an aidhm atá le traenáil scil na héisteachta ná go mbeidh na páistí féin in ann éisteacht le pé rud a bhfuil spéis acu féin ann agus ar ball go gcruthóidh siad féin an fáth le go mbeidh siad ag éisteacht.

Aguisín 3

Labhairt na Teanga

- Tá sé mar aidhm ag an gcuraclam Gaeilge go mbeidh an páiste in ann Gaeilge a labhairt ar fhágáil na bunscoile dó / dí fiú mura bhfuil ann ach labhairt go simplí.
- Is ar bhealach chomhtháite a mhúintear na snáitheanna - Éisteacht, Labhairt, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht.
- Déantar na scileanna eile, go háirithe éisteacht, a chomhtháthú le labhairt i dtascanna agus i ngníomhaíochtaí a mbeidh cuspóir cinnte leo. Tugtar deis don pháiste labhairt go simplí faoi / fúithi féin, faoi na topaicí a bhfuil aige / aici féin iontu.
- Gabhann an dá scil, éisteacht agus labhairt le chéile de ghnáth. Téann an páiste ar aghaidh ón tuiscint agus ón éisteacht go labhairt na Gaeilge nó an chumarsáid.
- Béim a chur ar an scoil mar chomhthéacs cumrsáide agus leanúnachas ó rang go rang.

Eagar an Ranga:

- An rang mar aonad
- Dhá leath a dhéanamh den rang
- Grúpaí beaga i gcomhair cluichí, gníomhaíochtaí agus tascanna

Modhanna Múinte:

Is féidir úsáid a bhaint as na modhanna seo leanas -

- an modh díreach
- modh na sraithe
- modh na lánfhreagartha gníomhaí
- an modh closlabhartha
- an modh closamhairc
- modh na ráite

Baineann an múinteoir úsáid as straitéisí difriúla agus as comhthéacsanna éagsúla chun suim na bpáistí a choinneal sa cheacht *Gaeilge*.

Aguisín 4 Léitheoireacht

Naíonáin	Ranganna 1- 2	Ranganna 3 - 4	Ranganna 5 - 6
<p>Rainn. Amhráin - fuaimeanna, rithim agus rím. Scéaltaí pictiúir - leabhair móra gan téacs. Labhairt faoi bpictiúr Prionta sa seomra Lipéidí Drámaí Corp oideachas: na baill beatha. Pictiúirí. Rudaí éagsúla sa seomra ranga. Cartaí cainte agus postaéir. Tacaíocht ó na tuismitheoirí. Éisteacht agus meaitseáil.</p>	<p>Nuacht Phearsanta. Cluichí boird Leabhair móra gan teacs / le téacs. Tascanna léitheoireachta. Tús na Léitheoireachta R. 2 Prionta sa timpeallacht. Roghnú idir abairtí le cur le pictiúir. Cluichí léitheoireachta (Biongó) Scéalta, rainn, amhráin. Focail in easnamh sa téasc in amhráin simplí. Rolla: ainm sa rolla as Gaeilge. Téasc a aithint. Fograí sa seomra ranga. Cartaí</p>	<p>Scríbhneoireacht ar chlár dubh. Fograí sa timpeallacht. Focail a aithint i dtéasc trí úsáid a bhaint as leideanna, comhthéasc, pictiúir. Cluichí teanga. Léamh i gcomhpháirt, le daoine eile. Ábhar dílis a léamh ag leibhéal oiriúnach.</p>	<p>Léamh i gcomhpháirt le daoine eile. Scríbhneoireacht ar clár dubh. Éisteacht le scéal agus príomhphointí an scéil a aimsiú. Nótaí a thógáil, achoimre an scéil. Tuiscint a fháil ar chóras fuaimeanna na Gaeilge: gutaí fada agus gearr, consain leathan agus caol. Ábhar dílis a léamh ag leibhéal oiriúnach e.g. biachlár. Focail measctha a chur in órd ceart in abairtí. Crosfhocail a dhéanamh iad féin "word search" (cuardachfocail.)</p>

	<p>d'ocáidí speisialta. Clár ama. Lipéidí le haghaidh rudaí sa seomra ranga. Pictiúrleabhair a bhaineann leis an scéim <i>Gaeilge</i></p>		
	<p>An Nuacht ar an gclárdubh An Aimsir. Na leabhair mhóra. Pictiúirí. C.D. - éisteacht agus taispeáint. Leabhair <i>Gaeilge</i> sa leabharlann. Rainn agus amhráin. Rannta beaga a scríobh ar chairteanna nó clár dubh agus na páistí á fhoghlaim. Pictiúr a tharraingt agus scríobh agus léamh an píosa faoin bpictiúr. léitheoireacht ar na focail, na hordaithe agus na habairtí atá sa leabhar oibre / sa téasc.</p>	<p>Múintear an foclóir nua don ábhar atá á phlé. Ag cothú spéise. Ag tuiscint teanga. Ag úsáid teanga. Na páistí ag cur ceisteanna. C.D. agus an Raidió. Físeanna. Cluichí chun scileanna éisteachta a chothú. Cluichí léitheoireachta. Cluichí boird. Pictiúr agus abairt a scríobh. Cur síos ar an bpictiúr. Comhrá beirte a bhaineann leis an bpictiúr. Léann an múinteoir an giota. Míniú na bhfocail deacra agus abairtí a chumadh leis na focail sin. Léann na páistí le chéile. Ceisteanna a chur ag an múinteoir ar an sliocht. Fógraí</p>	<p>Múintear an foclóir nua don ábhar á phlé. Ag cothú spéise. Ag tuiscint teanga. Ag úsáid teanga. Na páistí ag cur ceisteanna. C.D. Rian agus an Raidió. Físeanna. Cluichí chun scileanna éisteachta a chothú. Cluichí léitheoireachta. Cluichí boird. Pictiúr agus abairt a scríobh. Focail mheasctha a chur san ord ceart in abairtí. Béim a chur ar bhrí ar pháosa léitheoireachta. Léamh ós árd i ngrúpaí.</p>

		le habairtí timpeall an tseomra.	
--	--	----------------------------------	--

Léitheoireacht

- Ní thosófar ar léitheoireacht na Gaeilge go foirmiúil roimh Rang 2.
- Bíonn an páiste ag iarraidh ciall a bhaint as an téacs agus é / í i mbun léitheoireachta. Léann sé / sí téacsanna faoi ábhair a bhaineann lena s(h)aol: scéalta, rainn, dánta...
- Roimh thosú ar an léitheoireacht fhoirmiúil treisítear scileanna éisteachta agus labhartha an pháiste. Béim ar cheol agus rithim na cainte.
- Moltar go mbeidh bunús maith faoi thuiscint agus faoi labhairt na teanga sula dtosófar ar í a léamh nó í a scríobh.

Téacsanna sa seomra ranga:

- ar na ballaí
- i gcúinne na leabhar
- lipéid ar rudaí áirithe
- fógraí do na páistí

Moltaí i leith forbairt na léitheoireachta

- An múinteoir ag léamh
- Luaschártaí, leabhair móra, leabhair grádaithe
- Fógraí, dialainn, cluichí, léigh agus tarraing
- Ainmneacha na bpáistí

An bhéim nua

- Ar bhrí seachas ar scileanna meicniúla
- Tomhas, réamhinsint nó cur i gcás
- Leanúint ar aghaidh ag léamh gan gach focal a thuiscint
- Cothú féinmhuíne agus forbairt chognaíoch trí bheith in ann léamh as *Gaeilge*
- Ar éagsúlacht téacs le léamh ag na páistí
- Éagsúlacht scileanna agus foscileanna léitheoireachta
- Comhtháthú leis na scileanna eile
- Tábhacht na taoiléitheoireachta
- Léamh os ard i ngrúpaí seachas timpeall an tseomra

Aguisín 5 Scribhneoireacht

Naíonáin	Ranganna 1 - 2	Ranganna 3 - 4	Ranganna 5 - 6
<p>Cleachtaí scríbhneoireachta agus peannaireachta ar siúl i mBéarla nó i nGaeilge roimh thosú ar an scríbhneoireacht fhoirmiúil.</p> <p>Taithí a fháil ar atmaisféar ranga a léiríonn meas ar an bhfocal scríofa agus a chuireann luach ar dhea-iarrachtaí scríobhneoireachta.</p> <p>Taithí a fháil ar atmaisféar ranga a léiríonn meas ar an bhfocal scríofa agus a chuireann luach ar dhea-iarrachtaí scríobhneoireachta.</p> <p>An múinteoir a fheiceáil ag scríobh agus é/í ag baint sásaimh as.</p> <p>Cleachtaí a bhaineann le tús na scríbhneoireachta a</p>	<p>Taithí a fháil ar atmaisféar ranga a léiríonn meas ar an bhfocal scríofa agus a chuireann luach ar dhea-iarrachtaí scríobhneoireachta.</p> <p>Tús na scríbhneoireachta</p> <p>Rang 2:Líon na bearnaí. Eagrú agus cóipeáil agus a scríobh. Pictiúir a tharraingt m. sh. (le rudaí a thaitníonn/nach dtaitníonn leis agus lipéid a chur orthu). Liosta Nollag/siopadóireachta/cuireadh/cárta buíochais. Ainm féin a scríobh. Scríobh lipéid sna leabhair saothair.</p>	<p>Líon na bearnaí. Focail a chur in ord. Scéalta simplí le cúig abairt ar téamaí mar "Mo Bhreithlá" / Sneachta / Timpiste. Abairtí a chríochnú a thosaíonn le briathra éagsúla -</p> <p>Chuaigh sé .....</p> <p>D'ith sé .....</p> <p>Na habairtí seo a léamh ós ard.</p> <p>An Nuacht. Ainm a scríobh. Scéal bheag a scríobh bunaithe ar sraith phictiúirí. Cárta poist, litir Freagraí dearfacha nó diúltacha a fhorlíonadh.</p> <p>Cóipleabhair cóipeála a bheith ag na páistí.</p>	<p>Freagairt ceisteanna níos casta. Gramadach - bain na liubíní agus cuir isteach an foirm ceart den briathar. Giota a scríobh san aimsir Láithreach/Fháistineach. Obair scríofa ar phictiúr ón leabhar. Scéalta simplí timpeall deich abairt ar téamaí éagsúla. Cleachtaí eile ón leabhar saothar - cuardach focal rl.</p> <p>Scéalta bunaithe ar chartúin. Deachtú. Ceisteanna a chumadh. Litir chuig páipéir nuachta.(feidhmiúil) Fógraí. Cártaí ocáidí. Dialann). Mé féin agus an chlann. Féilte náisiúnta.</p>

<p>dhéanamh.</p>	<p>Líon isteach na bearnaí. Freagairt ceisteanna agus abairtí beaga. An Nuacht a scríobh ón gclár dubh ag deireadh na bliana. Cóipeáil amhráin agus dánta. Meaitseáil pictiúir agus téacs, pictiúir agus focail, pictiúir agus abairtí</p>	<p>Deachtú (abairtí shimplí). Alt a scríobh. Focail a chur in abairt. Ceisteanna a fhreagairt.</p> <p>Litreacha, cárta breithe. Crosfhocail, puzail ríomhphost. Cluichí: An crochadóir, tóirfhocal. Abairtí le pictiúir a chur san ord ceart chun scéal a scríobh.</p> <p>Scríobh faoi féin agus faoina gnáth laethúil. Scríobh i gcomhthéascanna cultúrtha. Grianghraf mar spreagadh. Poncaíocht a úsáid chun cur le soiléireacht an scéal.</p>	<p>Nótaí pearsanta. Litir. Cártaí poist. Líon na Bearnaí (scéalta). Críochnaíonn na páistí an abairt iad féin. Crosfhocail. Scríobh alt. Ceisteanna a fhreagairt. Aiste - scríobhneoireacht fhoirmiúil, scríobhneoireacht chruthaitheach.</p> <p>Obair a thaispeáint. Abairtí gan pictiúir chun scéal a scríobh. Cúntas ar cluiche. Teachtairachta. Foclóir a úsáid. Ag úsáid ríomhaire. Scríobh i gcomhthéascanna cultúrtha. - creatlacha réamhcheaptha d'alt nó d'aiste, ghearr an chóipeáil agus a iomlánú.</p>
------------------	--	--	--

Scríbhneoireacht

- Is ar thuiscint agus ar labhairt na Gaeilge atá an phríomhbhéim sa churaclam Gaeilge, ach chun cumarsáid iomlán a dhéanamh, beidh na páistí in ann a gcuid smaointe a bhreacadh síos i bhfoirm scríofa chomh maith, agus beidh páistí eile in ann iad a léamh.
- Is gníomhaíocht chumarsáideach í an scríbhneoireacht, agus chun go dtuigfeadh na páistí é sin, bíonn siad ag obair ina ngrúpaí agus ina mbeirteanna ag scríobh nótaí beaga nó teachtaireachtaí agus scéalta chun a chéile.
- Bíonn comhtháthú le labhairt na teanga agus le scil na héisteachta go háirithe.
- Is chun féinmhuinín a chothú agus an féinmheas a fhorbairt a bheidh na páistí ag scríobh.
- Beidh an bhéim ar bhrí an phíosa scríbhneoireachta seachas ar an ngramadach.
- Sna meánranganna agus sna hardranganna bíonn béim ar théacsanna gairide atá gaolmhar do shaol an pháiste agus in oiriúint dá (h)aois. Beidh idirdhealú á dhéanamh freisin idir na cineálacha téacs:
  1. scríbhneoireacht fheidhmiúil - lipéad do phictiúr nó do scéal, nóta, litir, ríomhphoist, tuairisc, cur síos...
  2. scríbhneoireacht chruthaitheach - scéal, scéal grinn, tomhas, cluichí don ríomhaire....

Cleachtaí réamhscríbhneoireachta:

- giniúint smaointe
- díriú ar an ábhar
- struchtúrú

Cleachtaí scríbhneoireachta:

- dréachtú

Cleachtaí iarscríbhneoireachta:

- meastóireacht
- athbhreithniú agus athscríobh

Aguisín 6

Am	Na Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 & 4	Ranganna 5 & 6
<p>Ar maidin</p> <p>Caint an mhúinteora</p>	<p>Isteach libh. Dia dhaoibh ar maidin, a pháistí/Dia is Muire duit, a mhúinteoir. Conas atá sibh ar maidin? Cén chaoi an bhfuil sibh? Bain díot do chóta. Croch suas do chóta. Seas i gcomhair na paidreacha. An bhfuil aon duine as láthair? Cé atá as láthair inniu?</p>	<p>Tógaigí amach an obair bhaile. An bhfuil an obair bhaile déanta agat? Cén fáth nach bhfuil sé déanta agat? Cé a bhí tinn inné? An bhfuil biseach ort? An bhfuil nóta agat? Tá an seomra ranga an-te. Oscail an fhuinneog le do thoil, a Mhairtín. Breithlá shona duit, a Mháire. Cén aois tú inniu?</p>	<p>Cén fáth an bhfuil tú déanach? Ordaithe - 'Croch suas do chóta','Oscail na dallóga','Tógaigí amach bhur leabhair'</p>	<p>Cá bhfuil do chulaith éide? Cén fáth nach bhfuil do chulaith reatha ort?</p>
<p>Caint an pháiste</p>	<p>Dia dhuit, a mhúinteoir. Táimid go maith.</p>	<p>Bhí mé tinn inné. Tá nóta agam. Inniu mo bhreithlá. Tá mé sé bliana d'aois/seacht mbliana d'aois inniu.</p>	<p>Ní dhearna mé m'obair bhaile mar bhí mé tinn/bhí cuairteoirí againn. Gabh mo leithscéal, a mhúinteoir-tá mé déanach. Bhí an trácht trom/níor chuala mé an clog ag bualadh agus bhí mé déanach ag éirí. Rinne mé dearmad ar mo leabhar Mata/mo chóipleabhar Béarla. An mbeidh Ceol/Ealaín again inniu? An bhfuil cead agam ...?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Beannú do dhuine áirithe ➤ Na Paidreacha ➤ Leithscéal a ghabháil...'Tá brón orm ach rinne mé dearmad ar mo leabhar','Níl m'obair déanta agam mar...' ➤ Seo nóta duit. ➤ Cead a lorg...'An bhfuil cead agam...?'

Am	Na Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 & 4	Ranganna 5 & 6
<p>Am rolla</p> <p>Caint an mhúinteora</p>	<p>Ciúinas! Bígí ciúin a pháistí. An bhfuil Seán ar scoil inniu?</p>	<p>An bhfuil gach duine ag éisteacht? Éistigíl! An bhfuil sibh réidh? Cá bhfuil Máire inniu? An bhfuil Seán ar scoil inniu? An bhfuil biseach ort? An bhfuil nóta agat? Breithlá shona duit, a Mháire.</p>	<p>Cá bhfuil Seán inniu? An bhfaca éinne Seán? Táim ag glaoch an rolla, bígí ciúin. Cá raibh tú inné? Cén fáth nach raibh tú ar scoil inné? A Sheáin, an raibh tú tinn inné? Tá duine amháin/beirt/triúr as láthair. Tá gach duine ar scoil.</p>	
<p>Caint an pháiste</p>	<p>Anseo Tá/Níl</p>	<p>Tá/Níl sí anseo. Tá/Níl sí tinn. Tá/Níl sé ar scoil inniu. Táimid réidh. Bhí mé tinn inné. Tá nóta agam. Inniu mo bhreithlá. Tá mé sé bliana d'aois/seacht mbliana d'aois inniu.</p>	<p>Tá sé as láthair inniu. Ní fhaca. B'fhéidir go bhfuil sé tinn. Bhí sé tinn inné tar éis na scoile. Bhí mé tinn inné. Bhí slaghdán orm. Bhris sé a chos/a lámh inné ag imirt peile. Chaill sé an bus.</p>	<p>Ní bheidh sé ar scoil inniu mar tá slaghdán air/tá sé tinn. Ní bheidh mé ar scoil amárach mar caithfidh mé dul chuig an bhfiacloir/dochtúir. Chuaigh sé chuig an bhfiacloir ar maidin. Beidh sé ar ais tar éis am sosa/am lóin. Beidh sé ar scoil amárach, a mhúinteoir.</p> <p>Ghortaigh sé a lámh inné ag imirt peile. Níl a fhios agam cá bhfuil sé inniu. B'fhéidir go raibh sé</p>

				déanach/mall ag éirí ar maidin.
--	--	--	--	---------------------------------

Am	Na Naíonáin	Ranganna 1 & 2	Ranganna 3 & 4	Ranganna 5 & 6
Am lóin Caint an mhúinteora	Tóg amach an lón. Tóg amach do bhosca. Ith do lón. Ith do cheapaire. Ól do dheoch. Ól do chuid bainne. Suigí síos. Suigh ag an mbord. Suigh in aice le Seán. Cuir isteach do lón. Cuir i do mhála é. Cuir i do bhosca lóin é. Nigh do lámha. Pioc suas é sin. Nigh do lámha. Cuir sa bhosca bruscair é. Cuir ort do chóta agus do chaipín. Déan líne. Téigh amach sa chlós. Téigh amach ag spraoi/ag súgradh. Seas sa líne.	Tugaigí amach an bainne. Tógaigí amach an lón anois. An bhfuil bainne agat? An bhfuair Máire bainne? Ar thug tú bainne do Phádraig? Ithigí an lón. Ar ith tú do lón? Glanaigí na boird. Cuirigí isteach an lón. Bailigí an bruscar. Cuirigí na boscaí lóin sna málaí. Cuirigí oraibh bhur gcótaí. Cá bhfuil do chóta agus do chaipín, a Sheáin? Seasaigí sa líne. Déanaigí líne agus siúlaigí amach go dtí an clós. Seo spúnóg duit. Oscail an buidéal seo dom le do thoil.	Cá bhfuil do bhosca lóin, a Mháire? An ndearna tú dearmad ar do lón, a Phádraig? Tógaigí amach na lóin anois. An bhfuil spúnóg agat don íogart? An bhfuil sibh réidh leis an lón anois? Scuab/glan suas é sin anois. Cén fáth nár ith tú do lón/do cheapaire? Déanaigí deifir anois.	Ar chríochnaigh sibh bhur lóin fós? Cén fáth nár chríochnaigh tú do lón, a Sheáin? Osclóidh mé é sin duit, a Cháit.

<p>Caint an pháiste</p>		<p>Tá tart orm. Tá ocras orm. An bhfuil sé in am lóin? An bhfuil bainne/sú oráiste agat inniu? Ná bí ag brú sa líne. Ná bí ag rith. An maith leat ceapairí cáise/liamháis/bananaí? Ní maith liom .....</p> <p>Tá íogart/úll/oráiste agam don lón inniu. Is breá/maith/fuath liom..... Tá mé réidh.</p>	<p>Rinne mé dearmad ar mo lón. D'fhág mé mo lón sa bhaile. Táimid réidh leis an lón. An bhfuil cead agam ...? An bhfuil cead againn dul amach? Tá sé fuar amuigh. Tá sé fliuch/ag cur báistí. An bhfuil spúnóg agat, a mhúinteoir? Níl spúnóg agam, a mhúinteoir.</p>	<p>An ndearna tú dearmad ar do lón inniu, a Mháirtín? Bhí deifir orm ar maidin agus rinne mé dearmad ar..... An osclóidh tú é seo dom, a mhúinteoir? Déanaigí deifir nó beidh an sos thart. Ní bheidh muid ag dul amach sa chlós inniu mar tá sé ag cur báistí/ag sneachta/ró-ghaofar.</p>
--------------------------------	--	---	---	--

Am	Ranganna Naíonán	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6
<p>Ag dul abhaile ón scoil</p> <p><i>Caint an mhúinteora</i></p>	<p>An bhfuil sibh réidh? Cé atá ag caint? Glanaigí suas. Faigh do chóta. Faighigí bhur gcótaí. Cuir ort do chóta. Cuirigí oraibh bhur gcótaí. Seas sa líne. Seasaigí sa líne anois. Oscail an doras, a Mháire. Siúil amach. Siúlaigí amach go ciúin. Feicfidh mé amárach sibh. Ná bígí ag rith. Slán abhaile. Slán libh.</p>	<p>Cé atá ag caint? Faigh do chóta. Cuir ort do chóta. Faighigí bhur gcótaí. Cuirigí oraibh bhur gcótaí. Seasaigí sa líne anois. Siúlaigí amach go ciúin. Feicfidh mé amárach sibh. Ná bí ag rith. Ná bí ag brú. Seas sa líne. Oscail an doras, a Mháire.</p>	<p>Tá sé in am dul abhaile. Go dté tú/sibh slán. Seasaigí le haghaidh na bpaidreacha. Dún na fuinneoga. Bígí cúramach ar an mbóthar ag siúl/rothaíocht abhaile.</p>	<p>Críochnaigí an obair sin anocht. Déanaigí bhur ndícheall leis sin anocht. Fágaimid é sin go dtí an chéad lá eile.</p>
<p><i>Caint an pháiste</i></p>	<p>Slán leat, a mhúinteoir. Slán.</p>	<p>Slán leat, a Sheáin/a Mháire. Siúil amach. Slán abhaile. Slán libh. Ná bí ag brú. Ná bí ag rith.</p>	<p>An bhfuil an obair bhaile ar fad scríofa síos agat? Déan deifir / brostaigh ort. Go dté tú/sibh slán. Bí ciúin. Tá an múinteoir ag caint. An bhfuil tú ag siúl/ag rothaíocht abhaile? An bhfuil tú ag dul abhaile ar an mbus/sa charr? Táim ag siúl/ag rothaíocht abhaile. Táim ag dul abhaile ar an mbus/sa charr.</p>	<p>Feicfidh mé amárach tú/sibh. Bíodh deireadh seachtaine deas agat. Bain taitneamh as an tráthnóna/as an deireadh seachaine. An dtiocfaidh tú chuig mo theach-sa tráthnóna? Tá go leor obair bhaile againn anocht. Níl mórán obair bhaile again anocht. Tá ..... ar siúl ar an teilifís anocht. Cán t-am? Ag a sé a chlog. An bhfuil tú ag dul go dtí an cóisir tar éis na scoile? Táim/Nílím. An bhfuil tusa?</p>

Aguisín 7 Frásaí na Seachtaine

1	Dia duit / Dia is Muire duit
2	Conas tá tú? Táim go maith. Táim go diail..Buíochas le Dia.
3	Cad is ainm duit? .... is ainm dom
4	Slán leat / Slán agat.
5	Gabh mo leithscéal, a mhúinteoir....
6	Má's é do thoil é / led' thoil
7	Go raibh maith agat. /Go raibh míle maith agat
8	Tá fáilte romhat
9	Breithlá shona duit
10	Nollaig shona duit / Cáisc shona duit ? Athbhliain shona duit
11	Cén t-am é? Tá sé a (deich) a chlog.
12	Anseo, a mhúinteoir. Tá sé as láthair. (Tá sé tinn..breoite)
13	An maith leat..? Is maith liom...Ní maith liom...

14	Is fuath liom
15	Conas atá an lá? Tá sé fuar/te,fliuch/tirim ,ag cur sneachta / ag cur báistí, geal/scamallach
16	Cé leis é? Is liomsa é
17	Tá cnag ar an doras. Tá bean/fear/buachaill/cailín ag an doras
18	Cén lá é? Inniu an Luan
19	Cad é an ghaeilge atá ar ...?
20	Cad is brí le .....?
21	Conas a litreofa .....?
22	An dtuigeann tú? Tuigim / Ní thuigim
23	Cén dath atá ar...?
24	Cén aois thú?
25	Go n-éirí an bóthar leat
26	An mbeidh scoil againn amárach?
27	Togha iarracht
28	Cén rang ina bhfuil tú? Táim i rang a ceathair....
29	An mó daoine atá i do chlann?
30	Bí cúramach / Tabhair aire duit féin.

Aguisín 9

Tús Maith- Gaeilge agus Corpoideachais

Roinnt Frásaí Gaeilge do chluichí agus don Chorpoideachais. Bainigí sult (agus úsáid) astu!

A

Apparatus Fearas

Are you fit? An bhfuil tú aclaí?

Are you injured? An bhfuil tú gortaithe?

Are you ready? An bhfuil tú / sibh réidh?

Athletics Lúthchleasaíocht

B

Backs/defenders (the) Na Cosantóirí

Basketball Cispheil

Bend down Crom síos

Blow the whistle Séid an fheadóg

Bounce the ball Preab an liathróid

C

Camogie Camógaíocht

Can you score? An dtig/féidir leat scór a fháil?

Careful Bí cúramach

Catch it Beir/faigh greim air

Competition Comórtas

Congratulations Comhghairdeachais leat

D

Dance Damhsa/rince

Don't fight Ná bí ag troid!
Don't foul Ná déan feall/calaois
Don't laugh at ... Ná bí ag magadh faoi ..
Don't run Ná bí ag rith
Don't talk Ná bí ag caint

E

Easy Furast/éasca
Equipment Fearas

F

First-aid Garchabhair
Five minutes left Cúig bhomaite/nóiméad fágtha
Five per team Cúigéar ar gach fhoireann
Football Peil
Follow me Lean mise
Forwards (the) Na tosaithe
Foul Feall/calaois
Free kick/puck Cic saor / puc saor

G

Get a score Faigh scór
Get the small ball Faigh an liathróid bheag le do thoil
Get the jerseys Faigh na geansaithe
Give me the ball Tabhair dom an liathróid
Goal Cúl
Goalkeeper Cúlbaire
Good girl/boy Maith an cailín/buachaill
Great Go hiontach/ar fheabhas
Great goal Cúl galánta/gleoite
Gymnastics Gleacaíocht

H

Handball Liathróid láimhe
Have a go Bain triall as
Have a rest Lig do scíth
Hard luck Mí-Ádh
Helmet Clogad
Here are the rules Seo iad na rialacha
High jump Léim ard
Hit the sliotar Buail an sliotar
Hurley Camán
Hurling Iománaíocht
Hurry up Déan deifir/brostaigh ort

I

I'll take it Tógfaidh/glacfaidh mise é
I'm ready Tá mé réidh
I'm the referee (Is) Mise an réiteoir
Indoor games Cluichí istigh
It's difficult Tá sé doiligh/deacair
Injured Gortaithe

J

Jump Léim/ léimigí
Jump up Léim in airde

K

Kick/hit the ball Buail an liathróid
Kick it now Tóg cic anois!

L

Leave it Fág é
Let's begin the game Tosóimid ar an chluiche
Level (scores) Cothrom
Listen Éistigí / Éist

Listen to the directions Éist leis na treoireacha
Listen to the rules Éist leis na rialacha
Look at me Amharc/ Féach orm
Long jump Léim fhada

Make a circle Déan ciorcal/isteach sa chiorcal/déan fáinne
Make a line Déanaigí líne
Mark Síle Marcáil Síle
My choice/pick Mo rogha

M

Number nine Uimhir a naoi

N

Over the sideline Thar an taobhlíne

O

Partner work Obair bheirte

Penalty Cic pionóis/éirice

Point Pointe/cúilín

Post Cuaille

Put on a red jersey Cuir ort geansaí dearg

P

Quickly Go gasta/tapa

Quiz Tráth na gCeist

Q

Race Rás

Raise your hand Ardaigh do lámh

Relay race Rás sealaíochta

Round of applause Bualadh bos

R

Rounders Cluiche Corr
Run Rith/rithigí
Run as fast as you can Rith chomh gasta/tapaidh agus is féidir leat

S

Save it Sábháil é
Side-line kick Cic sleasa
Sit on the floor Suigh síos ar an urlár
Slowly Go mall
Stop Stad/Stop
Stop messing Ná bí ag pleidhcíocht
Stretch out your hand/leg Sínn amach do lámh/chos
Supple Umhal/aclaí

T

Take it easy Tóg go bog é
Team captain Captaen na foirne
Tennis Leadóg
That's silly Tá sé sin amaideach
The game is over Tá an cluiche thart
Throw the ball Caith an liathróid
Train Traenáil
Turn around Tiontaigh (thart)/Cas timpeall
Turn left/right Tiontaigh/cas ar chlé/ar dheis
Two goals between the teams Dhá chúl idir na foirne
Two in front of two Beirt os comhair beirt

U

Unfair (it's) Níl sé ceart ná cóir

V

Versus in éadan/in aghaidh/i gcoinne
Volleyball Eitpheil

W

Watch the ball Coinnigh do shúil ar an liathróid

We lost Chaill sinn/chailleamar

We won Bhuaigh/bhain sinn/bhuamar

Well done Bullaí fir/maith thú

We're finished Táimid críochnaithe

Who's on your team? Cé 'tá ar d' fhoireann?

Would you like to be the referee? Ar mhaith leat bheith i do réiteoir?

X

'X' is winning Tá an lámh in uachtar ag 'X'

Y

Yellow card Cárta buí

You can't throw the ball Ní thig/féidir leat an liathróid a chaitheamh

You must .. Caithfidh tú ...

Your choice/pick Do rogha

Z

Zac kicked me Bhuail Zac mé

Aguisín 10

Dánta agus Amhráin.

Dánta	Amhrán
Naíonáin Shóisearacha.	
Lámh, Lámh Eile	Mé Féin
Seo í an fhuinneog	Rothaí an Bhus
Buail Bós	Cad atá i do bhosca lóin
Sin do lámha suas thar do cheann	Hé Hó, mo Dhaideo
Rólaí Pólaí	Éadaí
Púca	Óiche Shamhna
Aimsir	Cén sort aimsire atá ann inniu?
Cá bhfuil mé?	Sa Teach
An Siopa Bréagán	Ag dul go dtí an siopa
Stocaí Nollag	Bualadh Bos
An Geimhreadh atá ann	Ag Cur Sneachta
Bí i do sheasamh	Teidí Beag Álainn
Picnic	Ag dul go dtí an pháirc

Féach Mise	Éadaí Glana, Éadaí Salacha
An siopa milseán	Ag dul go dtí an siopa
Páiste Beag	Is maith liom an Teilifís
Mise and Traein	Ag an zú
Ag Spraoi sa Teach	An Hócaí Pócaí
Humptaí Dumptaí	Siúil Leat
An clós	Féach orainn

Naíonáin Shinsearacha

Dánta Abair Liom B - Folens	Amhráin
<ul style="list-style-type: none"> • 'Suí Sá' • 'Cnag ar an doras ' • 'Píotsa Deas don Tae' • 'Cá bhfuil m'Eadaí ' • 'Mo Chistin' • 'Is Breá Liom Oíche Shamhna' • 'Lá Fliuch' 	<ul style="list-style-type: none"> • 'Amhráin Sheáin' • 'Amhráin Shíofra' • 'Ceann, Gualainn, Glúin is Cos' • 'Ag Dul ar Scoil' • 'Dia Duit Hello' • 'Lóla ag ithe Dinnéir' • 'Tá alán Éadaí Agam'

- 'Liathróid, Liathróid'
- Sa Siopa'
- Daidí na Nollaig'
- 'An Teilifís'
- 'Breithlá mo Dhaidí'
- 'Péint is Scuab is Páipéir'
- Cé Leis É ?
- 'Seasaigí Suas'
- 'Lá Fhéile Pádraig'
- 'An Coinín Cásca'
- 'An Lá Spóirt'
- 'Cuairt ar Fheirm'
- 'Lá ar an trá'

- 'Sa Chistin'
- 'Cara Nua'
- 'Oíche Shamhna'
- 'Ag cur Báistí'
- 'Cluiche Peile'
- 'Mo Chiseán Lán'
- 'Bualadh Bos'
- 'Tá mé sa seomra suite'
- 'Lá Breithe Sona Duit'
- 'Gan Éadaí sa Scoil'
- 'Málá Nua'
- 'Seas Suas'
- Pancóga'
- Leipreachán ina Shuí Faoin gCrann'
- Cúig hUibhe'
- 'Is Maith Liom é'
- 'Rós an Feirmeoir'
- 'Ar an trá'

Rang 1

Rang 1: Amhrán & Dán - Abair Liom - Folens

Amhrán	Dán
An Chlann	Is féidir liom
Feicim Ainmhithe sa Zú	An Zú
Fáilte Romhaibh ar Scoil	An peann
Báibín Siorc	Siorc san uisce
Mo Bhricfeasta	Bricfeasta
Oíche Shamhna	Oíche shamhna sa bhaile
Tá an aimsir ag éirí fuar	Cóta nua
Lá Gaofar	Duilleoga
Tá pian I mo bholg	Tá mé tinn
Bualadh bos	Daidí na nollag
Siopa na bpeataí Ag du lar scoil	Mo mhadra
Féach ar an gclog	Éadaí scoile
Cá bhfuil an rialtán	Am dul abhaile
Ag féachaint ar an teilifís	Rialtán cailte
Ag imirt rugbaí	Cén clár is fear leat?

Cupán mór sú	An liathróid
Bí ag péinteáil	An moncaí
Tá mo chás lán	Sa bhaile
Táim ar an trá anois	Ag pacáil
Lá breithe sona duit	Ar an trá

Rang 2

Dán	Amhrán
• M'fhiacail	1. Cuir do lámh ar do chos
• Ispíní	2. Mo bhosca lóin
• Cad atá uait?	3. Go luath ar maidin
• Mo rothar	4. Liathróid peile
• Damhán alla ar scoil	5. Peann luaidhe buí

• Ag súil le hOíche shamhna	6. Oíche shamhna
• Deas te	7. An cófra donn
• Stop é sin a Thafaí	8. Mo mhadra a ní
• An clár ceanna	9. Mo x-bhosca
• Oíche nollag	10. Cáca milis
• An fear sneachta	11. An geimhreadh agus an samhradh
• Sa phictiúrlann	12. Gach aon lá
• Ag cur báistí	13. Gaofar, fuar and fliuch
• An siopa bréagáin	14. Dia dhuit a shiopadóir
• Sa chistin	15. Bricfeasta, lón agus dinnéar
• An teach éan	16. Peataí
• An gruagaire	17. A ghruagaire
• Seánín	18. Ag fás I mo ghairdín
• Éadaí Orla	19. Bí slán ag snámh
• Clog na scoile	20. Ag seinm ceoil

Ranganna 3 - 4

Dánta

Cailleach, cailleach

Ag Goid ón Úllord

An Mactíre

Picnic

An Fheirm

Seáinín

An bhfuil Rossa tinn?

Cá bhfuil an bosca bruscair?

An Fear Bocht

An Scoil

An Oíche i mBeithil

Ceisteanna

Amhrán

Beidh aonach Amárach

Bheir mé Óró

An t-Am sin Arís

An Brat Glas

Oíche Chiúin

An bhfaca tú mo Shéamaisín?

Ag canadh sa bháisteach

Trup, Trup a chapaillín

Céad Míle Fáilte Romhat

An Trá

An Drumadoírín

Óró Mo Bháidín

Ranganna 5 - 6

Subh Mhilis I

Séamus Ó Néill

Amhrán na bhFiann

Peadar Kearney

An Iomáint

Seán Ó Finneadha

Maidin Domhnaigh

Muireann Máirtín

An Aimsir

Labhair an Teanga Ghaeilge

Oíche Shamhna

Lionárd O hAnnaidh

Dán Nollag

Mise Raifteirí

Duilleoga ar an Life

Séamus Ó Néill

Cois na Farraige

Micheál Ó Donncha

An Geimhreadh

Sneachta

Micheál Ó Donncha

Amhrán na Gaoithe

Pádraig Ó Duinnín

Na Coisithe

Liam S. Gógán

Bás na Chroipí

Dubhghlas De hÍde

Cúl an Tí

Seán Ó Ríordáin

Slán

An Damhán Alla agus an Mhíoltóg

Dubhghlas De hÍde

Samhradh

Gabriel Fitzmaurice

Maidin Shamhraidh

Anseo I lár na Ghleanna

Seán Mac Fheorais

Is Deas Liom Turas

Peadar Ó hAnntacháin

Oíche Nollag

Máire Mhac an tSaoi

